

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Mundus Aspectabilis Philosophice Consideratus

Falck, Joseph

Augustae Vindelicorum, 1740

Caput VI. De Anima intelligente.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95848](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95848)

per accidens con. per se, ne. min. & conf. Nempe juxta ipsum, etsi anima se ipsam intuitivè videat, nihilominus imperfectè cognoscit; cum enim in anima vis intelligendi finita sit, quò pluribus illa objectis applicatur, eò respectu singulorum debilior est, juxta illud: *Pluribus intentus minor est ad singula sensus*. Præterea, cum ex una parte anima objectum sit quoque finitum, quod non valet animi attentionem ita figere & occupare, ut in alia non distrahatur: ex altera verò fiant in corpore, cui unitur, mutationes innumeræ, atque impressiones continuæ in sensibus externis & internis, quas necessario percipit anima; idearum, quæ inde resultant, turbæ continuo dividunt & impediunt animum ab attentione, & perfectæ sui unius cognitione: eo ferè modo, quo quis per importunam molestantium turbam à seria veritatis contemplatione impediatur. Alii negant maj. Licet enim anima seipsam cognoscat, & metaphysicè certa sit de sua existentia, juxta illud Cartesii principium: *cogito; ergo sum*. Nihilominus se ipsam perfectè & intuitivè non cognoscit, quamdiu corpori unita est, & immersa; per hoc enim ejus vires retunduntur plurimum, tum in ordine ad cognitiones, tum in ordine ad potentiam loco-motivam, & alia: cognitionem enim substantiæ intuitivam non concessit Deus animæ, quamdiu viatrix est, ut per actus Fidei meritorios exerceretur melius; quamprimum autem liberata erit, ut loquitur Apostolus, de corpore mortis hujus, suas etiam vires exeret potentius. Interim tamen certi sumus de ejusdem cognitione abstractiva, & operationibus spiritualibus, ut patet ex dictis.

CAPUT VI.

De Anima intelligente.

Potentias animæ solum formaliter distingui, alibi ostendimus: anima igitur, prout est potentia intellectiva, aliud non est, quam virtus cognoscitiva spiritualis, quæ si feratur in res præteritas, memoria nuncupatur. Communiter intellectus juxta Peripateticos dividitur in agentem & patientem seu passibilem. Agens dicitur eatenus, quatenus in se producit species impressas intelligibiles ac spirituales illius objecti, quod antea sensu perceperat, & per istas fortè etiam alias circa objecta alia. Pater dicitur intellectus, quatenus elicit, & recipit in se cognitionem spiritualem.

Hæc cognitio seu intellectio est qualitas aliqua spiritualis, ab intellectu creato separabilis & realiter distincta, quæ sit vitalis quædam expressio, & intentionalis imago objecti cogniti, ut per se manifestum videtur. Patet insuper ex notione vitæ superius tradita, quòd qualitas illa debeat procedere ab intelligente, ac eidem uniri: & hoc utrumque fit probabilius per actionem & unionem ab intellectu indistinctam, ut tradit Arist. 9. Metaph. T. 16. ubi ait: *Quorum non est aliud quoddam opus præter actionem, in ipsismet actio est, ut visio in vidente, & speculatio in speculante*. Ratio omnium optima est negativa, quia nulla est necessitas distinguendi intellectiōem ab actione; actio autem est sui ipsius unio: ergo. Variæ porro cognitionis divisiones habentur ex Logica.

Quoniam verò rerum objecta minimè sunt intellectui semper præsentia, aliud requiritur, quod eorum vices gerat, & intellectum ad ipsorum cognitionem determinet. Negotium hoc juxta communem Peripateticorum sic procedit:

dit: Postquam sensus externus v. g. oculus percepit objectum, illud simul & sensationem externam percipit phantasia, uti Consid. præc. explicatum est. Mox deinde eadem phantasia objecti à se cogniti, suæq; propriæ cognitionis speciem, quæ phantasma dicitur, intellectui offert, qui unâ cum hoc phantasmate materiali aliam speciem impressam spiritualem & intellectualem talis objecti producit; & hoc faciendo, intellectus agens dicitur. Tandem per hanc speciem intellectualem elicit intellectus ipsam objecti cognitionem spiritualem, quæ in intellectu recepta, illum patientem seu passibilem denominat. Deinde hæc intellectio spiritualis speciem sui rememorativam itidem spiritualem, & semper in intellectu persistentem post se relinquit, ut anima etiam recordari possit intellectuum præhabitatum, tam in hac vita, quam post mortem, juxta illud S. Hieron. *Discamus in terris, quorum scientia nobiscum perseveret in cælis*. Tum deinde per varias specierum combinationes, varias quoque cognitiones elicit anima.

Et si porro hujusmodi species spirituales incorruptibiles sint, animæq; præsentis semper & unitæ, non tamen actu ad objecti cognitionem concurrunt ac determinant, nisi excitentur; sunt enim multo tempore velut otiosæ, atque indifferentes, ut ad cognitionem concurrant, vel non: hinc indigent aliquo determinante, ut actu operentur; quod ubi datur, species excitatæ dicuntur: qua ratione verò id fiat, ita incertum est, ut Oviêdo asserat, hoc maximum esse totius Philosophiæ sacramentum, nunquam ab aliquo satis explicandum. Porro ad vitandam confusionem, distinguendum est inter statum animæ præsentem, & statum separationis; diversa est enim utriusque ratio.

Et quidem in statu separationis species intellectuales ab anima rationali plerumque excitantur per imperium voluntatis, uti explicat P. Maurus lib. 5. q. 34. ubi tam de Angelis, quam de anima rationali sic loquitur: *Censeo, quod Angeli & anima separata semper habeant præsentis omnes species cognitione quadam confusa, eo pacto, quo ego possum videre centum homines, ita ut non cognoscam, qui sint, distinguam tamen aliquantulum unum ab alio per locum, ita ut possim oculum figere, in quemcunque voluero. Proportionaliter Angelus cognoscit omnes species aliquantulum cognitione confusa, & potest figere intellectum in contemplationem speciei & objecti, quod voluerit: dum verò vult contemplari unum potius, quam aliud objectum, per istum actum voluntatis, quasi per motum quemdam intentionalem convertitur ad illud objectum contemplandum, eo pacto, quo oculus per motum localem convertitur ad contemplandum unum hominem. Ad cognitionem ergo confusam determinatur ab ipsa existentia specierum, quæ cognitio est veluti potentialis: ad contemplationem distinctam determinatur à motu intentionali per actum voluntatis, vel potest determinari à causa extrinseca, & à Deo, qui ita determinet ac si adesset in Angelo actus voluntatis. Ita ille.*

Loquendo jam de statu præsentis animæ rationalis in hac vita, communiter dicunt, species intellectuales excitari per excitationem specierum phantasticarum, quæ habentur circa idem objectum: qua verò ratione species phantasticæ excitentur, colligi debet ex dictis de sensibus internis. Sive autem hujusmodi species consistant in solo motu nervulorum & spirituum animalium per varias cerebri rimas & cellulas, sive sint qualitas distincta in organo cerebri recepta, negari tamen non potest, quin per motum & affluxum spirituum excitentur: id autem fieri potest vel casu, vel à causis necessariis per commotionem humorum, vel per alterationem ex nimio calore, ut in febris calida, vel à causis liberis, uti est Deus, & Angeli boni vel mali, qui per talem spi-

rituum commotionem in nobis excitare possunt cogitationes bonas vel malas; vel ex imperio animæ volentis se impensius ad considerationem distinctam rerum antehac à se cognitarum applicare, ad quam applicationem supponitur confusa quædam earundem rerum cognitio, quæ per hoc habetur, quod spiritus & species sint quidem in aliquo, non tamen in sufficienti ac satis distincto motu: vel denique per aliud determinans extrinsecum, audiendo vel videndo rem similem, cuius species excitet aliam similem aut vicinam &c.

Neoterici hac in parte inter se divisi sunt: qui mitius sentiunt, in quibusdam conveniunt cum Peripateticis, in aliis discrepant. Discrepant in hoc, quod imprimis nullam speciem materialem impressam admittant; nam sola impressio facta à corpore sensui externo, sola deinde hujus impressionis per motum nervorum & spirituum ad sensum internum propagatio sufficit ad sensationem & perceptionem eliciendam: cum enim anima sit illis organis unita, percipit illa, quid in illis agatur; & per actum, quem elicit, cognitionem habet aliquam illius objecti, à quo processit impressio. Deinde cum hæc prima cognitio sit intimè præsens animæ, utpote quæ ab illa elicitur, atque etiam in illa recipitur, potest anima sine alia specie phantastica, per actum intellectionis nobiliorem, imaginem representatam ulterius contemplari, examinare, & perfectiores rerum ideas efformare. Sicuti posita cognitione boni, potest anima illud velle, sine alio complemento ad volendum necessario. Intellectus igitur fit agens & patiens per intellectionem, quam elicit & recipit; non per speciem aliam à phantasmate materiali simul productam, & animæ impressam. Ex his dein ideis, vi, quæ pollet, spirituali potest alias connexas deducere ac elicere, quales sunt inter effectum & causam, antecedens & consequens &c. inde enim cognoscit suam existentiam, indagat rerum causas, proprietates, & affurgit usque ad cognitionem Dei, velut causæ omnium prima. Potest etiam potentias subordinatas sensuum externorum & internorum applicare, ut novas rerum ideas hauriat, atque ex istis alias innumeras efformet. Recole hic iterum, quæ dicta sunt de unione & sensibus internis. Conveniunt ergo isti cum Peripateticis in hoc, quod admittant veram intellectionem distinctam, ab anima spirituali productam, neque facile negabunt species rememorativas spirituales per intellectionem animæ impressas, cum etiam juxta ipsos anima separata eorum recordetur, quæ acta sunt in vita: & certè magnum est in damnatis tormentum recordari tot occasionum & Gratiarum, quibus potuissent sibi salutem procurare, si voluissent. Quoad excitationem specierum, si materiales excipias, quibus substituunt organorum motum, conveniunt in explicatione superius data.

Quidam verò Atomistæ ultra modum à Peripateticis dissentiunt; cum enim nullum ens aliud agnoscant, nisi substantiam, spiritum nempe & materiam, qualitates omnes velut chimericas rejiciunt, etiam spirituales, imò & supernaturales; adeoque intellectio, volitio, Gratia sanctificans, Character sacramentalis &c. aliud nihil sunt, quam animæ modificationes: qua verò ratione spiritus taliter modificari possit, neque aliis possunt explicare, nec ipsi intelligere; multò minùs, quo modo se ipsum modificare possit, quin producat ens aliquod novum. Et tamen juxta vera Fidei, rationis, & experientię principia certum est, animam non esse velut inanime quoddam, quod passivè tantum se habeat, sed revera agere, ac per actus suos mereri posse ac demereri. Unde via hæc periculosa est, & ducit ad præcipitium, adeoque tutior eligenda.

Habi-

Habitus Intellectuales.

Scientiæ & artes definiuntur per habitum : explicandum ergo est, in quo physice consistat ejus natura. Habitus naturalis definitur à Peripateticis, qualitas permanens dans potentia facilitatem ad operandum; quid autem nomine qualitatis hujus intelligatur, non ita clarum. Dari tamen habitus certum est ab experientia, qua constat, nos per frequentatos actus tam intellectus, quam voluntatis circa aliquod objectum acquirere magnam facilitatem, eamque stabilem ad similes actus circa idem objectum eliciendos. Hoc testatur Philosophus 2. Ethic. 1. ubi ait: *Sicut ædificando ædificatores, citharizando citharædi, ita iusti agendo iusti, temperantia temperantes, fortia fortes evadimus.* Jam quæritur, unde hæc facilitas oriatur?

Sunt aliqui, qui præter species & alia superius enumerata, qualitatem addunt distinctam, quæ per modum comprincipii potentiam juvet; at hæc qualitas videtur inutilis & superflua: inutilis quidem, quia hæc qualitas sine illis nihil potest agere; superflua verò, quia illis positis potentia sufficienter juvatur. Quare alii post Doctorem Angelicum, habitus naturales intellectus non distinguunt à speciebus ritè inter se ordinatis, firmiter impressis, ac crebriori exercitio roboratis. Nam species istæ, cum sint per plures actus multiplicatæ, ac frequenti exercitio tam in speculatione, quam in praxi roboratæ, & ritè etiam ordinatæ, facile ac ordinatim excitari possunt, ita ut imprimis intellectui clarè veritatem proponant in speculatione; in praxi verò distinctè ostendant, quo quælibet pars operis ordine ponenda sit. Intellectus igitur his instructus facilius in scientiis demonstrationes assequitur, in artibus comprehendit regulas, & ad opus, si quod faciendum est, artificem dirigit, adeo ut ad constituendum habitum aliud non requiratur. Altera facilitas, quæ residet in potentia exequenti, ut in manibus & digitis citharædi, & quæ etiam per frequens exercitium acquiritur, non constituit habitum intellectualem, sed duntaxat potentiam exequentem juvat, non enim per raucedinem habitum amittit musicus, sed in cantu tantum impeditur.

Recentiores in hoc omnino conveniunt, quòd nulla detur qualitas superaddita constituens habitum; in eo tamen discrepant, quòd de speciebus aliter loquantur. Nam in hac vita, quamdiu anima est unita corpori, sufficiunt illi ad primas cognitiones motus & affectiones organorum; ad secundas verò, nempe reflexas & deductas, sufficiunt primæ: proinde facilitatem illam, quam parit habitus, ex eo potissimum repetunt, quòd organa interna sint ritè ordinata & composita: sicut enim facilitas illa in potentia externa, ut mira agilitas in manu citharædi, oritur ex frequenti nervorum extensione, inflexione, varioque partium motu; ita etiam organa sensus interni mobilitatem suam acquirunt, tum ex frequenti ejusdem objecti per sensus externos communicata impressione, tum ex vi animæ intrinseca, quæ illa sæpius movet & applicat, ut objectum confusè cognitum, melius cognoscat, & intelligat: his enim indiget anima, etiam in sententia superius explicata, tum ut rerum imagines excipiat, tum ut illarum species excitet; si enim hæc organa implicentur, ut in ebrio; vel malè afficiantur, ut in ægroto; vel exhauriantur, ut in inedia; vel à natura sint ita stupida, ut ad motus necessarios inepta sint, anima vix, aut omnino non, nedum facile operari potest. Igitur habitus iste principaliter residet in intellectu, potente organis uti, & unam cognitionem ex alia dedu-

cere; instrumentaliter verò in debita organorum interiorum dispositione: quoad executionem verò, ubi prodit opus externum, facilitas habetur per ipsam potentiae exequentis dispositionem.

C A P U T VII.

De Anima Volente.

Voluntas rectè dicitur potentia spiritualis appetitiva, per quam definitionem differt, tum ab intellectu, qui formaliter non est appetitivus, tum ab appetitu materiali, communi homini & brutis, qui non est spiritualis. Objectum voluntatis est bonum vel malum cognitum: bonum, quoad actus prosecutionis; malum, quoad actus fugæ & averfionis. Dari talem potentiam, notum est ab experientia. Quæ moralia sunt circa hanc potentiam, & ejus objectum, uti est bonum, malum, libertas &c. pertractabuntur inferius; quod propriè physicum est, superest hic explicandum. Quæstio præcipua est, in quo habitus naturalis voluntatis boni vel mali v. g. habitus temperantiæ, mansuetudinis, vindictæ consistant? Et quidem ab ipsis etiam Peripateticis communiter negatur qualitas superaddita, quæ habitum constituat, cum reliqua nunc explicanda sufficiant.

Igitur juxta ipsos, habitus naturales voluntatis acquisiti non distinguuntur à speciebus intellectualibus modificatis tum directis, tum rememorativis. Per directas intelligunt illas, quæ directè proponunt bonitatem aut malitiam alicujus objecti; per rememorativas, quæ repræsentant perceptam delectationem aut molestiam, honestatem vel turpitudinem, quam hausimus olim ex actibus voluntatis circa tale objectum elicitis & frequentatis; & has omnes species dicit habitus in recto: ut autem sint modificatæ, requirit insuper in obliquo, ut species istæ faciliè excitari possint, item ut detur negatio specierum stabilium fortius trahentium voluntatem in contrarium. Atque in his constituunt habitum, qui voluntatem juvat & inclinatur ad virtutem vel ad vitium.

Per id enim, quod clariùs & efficacius voluntati stabiliter proponit bonitatem objecti, & delectationem perceptam ex prosecutione præterita talis objecti, faciliùs inclinatur voluntas ad prosequendum denuo tale objectum; sed per species directas quidem clariùs & efficacius intervenientem cognitionem proponitur voluntati bonitas alicujus objecti: per rememorativas verò delectatio antehac percepta ex prosecutione talis objecti: ergo. Sic à contrario, aversio & difficultas habitualis in quibusdam actibus oritur à speciebus, prædictorum actuum arduam & molestiam repræsentantibus, non à qualitate superaddita, quæ operationes voluntatis reddat difficiliore.

Prædicta tamen omnia sunt ad habitum necessaria. Hinc sunt viri ingenio clari, qui de virtute & actibus honestis species habent clarissimas, & tamen eorum multi vident quidem meliora, probantque, & deteriora sequuntur; quia nempe habent alias species per experientiam haustas, longè vivaciùs trahentes ad oppositum, quibus voluntas cedere assuetà faciliè inclinatur ad vitium. Econtra viri quidam Sancti, præsertim poenitentes, possunt habere claras species de vitio, nec tamen habent habitum vitiosum, quia nempe